

NAUČNOM VEĆU FAKULTETA DRAMSKIH UMETNOSTI U BEOGRADU

Nastavno-umetničko-naučnom veću Fakulteta dramskih umetnosti

Senatu Univerziteta umetnosti u Beogradu

Predmet: Izveštaj komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije kandidatkinje **Ljiljane Simić**, pod nazivom: **Interculturalism and cultural diplomacy of EU: institutional intercultural assessment - Interkulturalnost i kulturna diplomatija Evropske Unije: Institucionalna interkulturalna procena**. Rad je pisan na engleskom jeziku.

Komisija za ocenu i odbranu doktorske disertacije kandidatkinje Ljiljane Simić, koja je radila u sastavu: dr Milena Dragičević Šešić, prof. emerita Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu i mentorka rada, dr Mirjana Nikolić, red. prof. Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu, dr Ljiljana Rogač Mijatović, vanr. prof. Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu, dr Nina Mihaljinac, docent Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu i dr Aleksandra Kolaković, viša naučna saradnica u Institutu za političke studije, prilaže kraću bio-bibliografiju kandidatkinje i daje Izveštaj o radu koji sadrži: Analizu disertacije (predmet, pojmovno-teorijski okvir, polazne hipoteze, metoda istraživanja); Analizu po poglavljima sa korišćenom literaturom; Naučni doprinos i Ocenu rezultata doktorske disertacije, te Zaključak komisije.

Bio-bibliografija kandidatkinje

Ljiljana Simić (1965) diplomirala je na Katedri za pozorišnu i radio produkciju FDU 1989. godine. Bila je student prorektor Univerziteta umetnosti (1987-89.) i student generacije Univerziteta umetnosti (1988/89.). Kao student prorektor osmislila je i organizovala Susrete studenata univerziteta umetnosti Srbije (Priština, Novi Sad i Beograd), a po diplomiranju je radila kao organizator u pozorištu „Boško Buha“, Jugoslovenskom dramskom pozorištu i Gradskoj biblioteci. Bila je i jedan od osnivača TV stanice “Art kanal” i uređivala-vodila emisiju *Gradom Ograničeno* (o aktuelnim alternativnim kulturnim dešavanjima, 1990-92.). Postdiplomske studije je 1994. nastavila na belgijskom Univerzitetu u Luvenu gde je na Katedri za kulturnu i socijalnu antropologiju magistrirala (*Greetings: Cross cultural perspectives on non verbal communication*). Završila je i evropski specijalistički program *European Diploma in cultural project management* (1992/93) preko koga je učestvovala u osnivanju međunarodne mreže *Oracle – Network of European cultural managers* (Brisel), a kasnije je bila i njen dugogodišnji koordinator. U tom svojstvu, osmislila je i organizovala

preko 15 međunarodnih seminara u domenu kulturne politike i menadžmenta (u Francuskoj, Belgiji, Austirji, Finskoj, Sloveniji, Španiji, Luksemburgu, Danskoj, Grčkoj).

Interesovanje za interkulturalna istraživanja razvila je kao članica upravnog odbora (1994-98.) Društva za interkulturalno obrazovanje, obuke i istraživanja (SIETAR). Bila je i naučni koordinator višegodišnjeg (2004-10.) istraživačkog projekta SIETAR-a – *Sustainable development in a diverse world: new forms of citizenship and cultural identities* (program FP6 Evropske Komisije). Od 1998. intezivno radi kao ekspert, konsultant i predavač (menadžment ljudskih resursa, timski rad, diverzitet organizacionih kultura, interkulturalna komunikacija) pri institucijama Evropske Unije. Visoko-školski predavački rad počela je u IHECS (l'Institut des Hautes Études des Communications Sociales) na predmetu: *Strategic communication for the organisations – its diversity approach*. U Evropskom koledžu u Brižu je predavač na Master studijama: European Diplomatic Academy (*Cross-cultural communication*) kao i na Fellowship Program for Young Government Officials from the Western Balkans. U European Union School of Administration je trener u programima sertifikacije zaposlenih. Posebno saraduje sa Evropskom službom za spoljne poslove (EEAS) za koju trenira članove delegacija EU širom sveta (Mauritanija, Burundi, Gabon, Albanija, Ukrajina, Jordan, Izrael, Senegal, Tanzanija, Čad).

Od 2013. na FDU studira Doktorske naučne studije Menadžmenta kulture i medija. Predloženu temu disertacije komisija je odobrila krajem oktobra 2015. U periodu od 2009.- 2020., u knjigama, zbornicima i časopisima objavila je deset radova (kategorije M 13, M 14 i M 51):

Simić, L. (2009) in: Kùchler, S. & Wallman, S. (Eds.) *Diversity Management in Practice: A Cross-Cultural & Multi-Disciplinary Annotated Bibliography Addressing Policy & Well-Being* (Annotated Edition), Brighton: Sussex Academic Press.

Simić, L., Dragičević Šešić, M., Deru, J. P. (2010) Cultural Diversity-Based Projects and their Effects on Sustainable Development, in: Janssens, M. et al. (Eds.) *The Sustainability of Cultural Diversity – Nations, Cities and Organizations*, Edward Elgar.

Simić, L. (2011) Art flow – Art Nexus: Contemporary Forms of Autonomous Emerging Festivals, in: Chler, S. K., Rti, L. S. K., Elkadi, H. (Eds.) *Every Day's a Festival!: Diversity on Show*, Sean Kingston Publishing

Simić, L. (2014) Why, on earth, did Oracle get involved in Sustainable development?, in: Deru, J. P. et al. (Eds.) *Culture at the edges, celebrating 25 years of trans european training from Barcelona to Delphi*, Association Marcel Hicter.

Simić, L. (2015) *Refreshing the cultural paradigm - sharing stories, theories and next practices*, SIETAR Europa, Meridian World press

Simić, L., Dragicevic Šešić, M., Deru, J. P. (2015) *Vers les nouvelles politiques culturelles - Les pratiques interculturelles engages*, Belgrade: Clio; Univerzitet umetnosti.

Simić, L. (2015) External EU Intercultural image, anthology of essays, *Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti* br. 27, Beograd: Fakultet dramskih umetnosti.

Simić, L. (2017) , Intercultural ethics – media diversity representation, in: Alagjozovski, R. et al. (Eds.) *From diaspora to diversities*, project book 2015-2017, Skopje: NGO Esperanza World Culture center.

Simić, L. (2018) Brussels - EU institutions capital, case study of its image in TV series, *Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti* br. 34, Belgrade: Fakultet dramskih umetnosti.

Simić, L. (2020) The relevance of EU external cultural synergies: The external action strategy and institutional intercultural attitudes, *Management: Journal of Contemporary Management Issues*, Vol. 25 No. Special issue.

Objavila i više od deset stručnih članaka na vebu (na engleskom i francuskom jeziku). U periodu od 2002. do danas, svoje radove o različitim aspektima interkulturalnosti izlagala je na 18 međunarodnih konferencija. Od 2010. bila je panelista na više od 20 međunarodnih konferencija.

Analiza disertacije: predmet, ciljevi, pojmovno-teorijski okvir, polazne hipoteze, metode istraživanja

U doktorskoj disertaciji pod nazivom: *Interkulturalnost i kulturna diplomatija Evropske Unije: Institucionalna interkulturalna procena* Ljiljana Simić razmatra vezu između unutrašnje i spoljne kulturne politike Evropske unije (EU) sa interkulturalnog stanovišta tj. stanovišta institucionalne interkulturalne svesti Evropske unije. Rad ima ukupno 321 stranica, zajedno sa aneksima i bibliografjom. Strukturisan je u osam poglavlja. Sadrži deset aneksa: (1) spisak slika; (2) spisak skraćenica; (3) definicije interkulturalnog i interkulturalnih kompetencija; (4) Povelju Evropske komisije o raznolikosti i inkluzivnosti; (5) kratak pregled 13 projekata EUNIC-a realizovanih izvan EU i finansiranih iz EUNIC Cluster Fund 2020; (6) upitnik za interkulturalnu procenu organizacije; (7) upitnik za procenu svesti organizacija o raznolikosti; (8) upitnik za reviziju interkulturalnosti; (9) tablicu za unapređenje interkulturalnog partnerstva; i (10) spisak od 201 učesnika u fokus grupama (diskusijama o menadžmentu interkulturalnih timova, saradnji, evropskom identitetu, imidžu EU) organizovanih u periodu 2018-2022. godine. **Opsežna bibliografija** (str. 269-284) adekvatno je

sastavljena od referentnih jedinica koje su značajne za ovu doktorsku disertaciju i tokom pregleda poglavlja analiziran je njen pregled i značaj.

Predmet istraživanja doktorske disertacije Ljiljane Simić odnosi se na aktuelni rad Evropske komisije na definisanju strategije EU vezane za spoljne kulturne odnose. Taj proces otežavaju vrednosne i političke razlike unutar zemalja članica Unije i novi, još uvek neistraženi procesi društvene transformacije. Polazeći od vrednosnog opredeljenja Evropske unije da zagovara jedinstvo u raznolikosti, predmet istraživanja se fokusirao na diskurs, postupke i prakse Evropske unije koji zagovaraju interkulturalnost kao osnovnu vrednost. Kandidatkinja uviđa da bi javne kulturne i inostrane politike utemeljene u principima kulturne raznolikosti tj. interkulturalnosti mogle da ponude rešenja za unutrašnje i spoljne izazove Evropskoj uniji, te smatra da bi takva kulturna diplomatija EU zapravo ujedinila Uniju. Stoga je istraživala **interkulturalnu dimenziju kulturne diplomatije EU**, njen značaj za stvaranje imidža EU, trenutno stanje izgradnje i percepcije interkulturalne dimenzije u institucijama EU (na primerima Parlamenta, saveta i Komisije), mesto evropske dimenzije u politici Nacionalnih instituta za kulturu (EUNIC), kao i potrebu za stvaranjem modela procenjivanja interkulturalnih kompetencija institucija EU.

Konsekventno, pored **naučno-istraživačkih eksplorativno-deskriptivnih ciljeva**, te teorijskih ciljeva istraživanja (građenje novih teorija i pojmova) – poput interkulturalne dimenzije kulturne diplomatije i interkulturalne senzitivnosti, postoje i važni operativni, primenjeni ciljevi istraživanja, poput dolaženja do konkretnih setova preporuka usmerenih ka različitim akterima kulturne diplomatije (kreatori kulturnih politika prema inostranstvu, menadžeri nacionalnih instituta i EUNIK centara, direktorati EU, kadrovske službe, zaposleni u administraciji EU itd.) kako da kroz procese kulturne diplomatije sprovode aktivnosti koje podižu nivo interkulturalne svesti u sopstvenim institucijama i programima, te kako da interkulturalnost postane osnova diskursa i kreiranja oslonca u formiranju drugačijih, ravnopravnih praksi kulturne diplomatije.

Pojmovno-teorijski okvir disertacije i literatura su multidisciplinarni, jer je predmet analize literatura u domenu kulturne politike, kulturne diplomatije, teorije interkulturalizma, studija kulture te menadžmenta u kulturi i antropologije. Kandidatkinja iznosi važnu razliku između (spoljnih) kulturnih odnosa i kulturne diplomatije. Ukazujući na autore i zvanične dokumente koji se od 2017. bave kulturnom diplomatijom (definisanjem, terminima, poređenjem sa drugim novim oblicima javne diplomatije) ona pokazuje kako je promenjen diskurs, a pojam međunarodnih kulturnih odnosa zamenjen pojmovima kulturne saradnje i kulturne diplomatije (Doeser & Nisbett 2017, Perry 2017, Dragičević Šešić 2017, Helly 2017, Kim 2017, Mijatović Rogač 2014, Kolaković 2021, N E Wagner 2014, European Economic and Social Committee 2017). Iz dostupne literature o kulturnoj diplomatiji, izdvojila je dve teme – problem definisanja kulturne diplomatije u analizama

javnih politika (Gramsci, 1980; Cox, 1983; Fisher & Figueira, 2011; Nisbett, 2017; Smits et al., 2016; Ang et al., 2015; EC's Preparatory Action for Culture in the EU's External Relations, 2014) i uticaj kulturne diplomatije na „publike“ u inostranstvu koje žele da sve više i učestvuju u bilateralnim odnosima. Takva očekivanja dolaze posebno od nevladinih aktera (Helly, 2012; Miliken and Martins, 1996) koji polje diplomatije šire na privatno polje i nezavisne inicijative. Kandidatkinja je sažela obimnu diskusiju o mekoj moći da bi je usmerila ka interkulturalnosti kao željenom elementu imidža EU. Kako do danas meka moć nije zamenila tvrdu, to i Naj i autorka pokazuju kako kombinovanje tvrde i meke moći stvara novu, „pametnu moć“. Poimanje spoljnih kulturnih odnosa EU direktno je vezano za rad EEAS i Evropske komisije (nadležni za spoljne kulturne odnose EU) čiju *institucionalnu interkulturalnu svest* Ljiljana Simić ispituje. Ona ukazuje na neophodnost odnosa fer razmene, kroz ko-stvaralaštvo i koprodukcije sa partnerima izvan EU te neophodnost razvijanja kulturne dimenzije svih drugih spoljnih politika EU.

Autorka koristi i teorije vezane za (interkulturalni) imidž Evropske unije i njegovo ostvarivanje kroz prakse spoljnih kulturnih odnosa: kros-kulturni menadžment, brend „EU“, merenje interkulturalnih kompetencija, interkulturalni kapital EU, *homo-interculturalis*, interkulturalnost u slikama EU i evropski identitet. Ona je temeljno iščitavala relevantnu literaturu o kros-kulturnom menadžmentu i izdvojila je aktuelne izazove upravljanja (spoljnim) interkulturalnim interakcijama u različitim kulturnim sredinama (Levy et al., 2007; Leung et al., 2014; Andresen & Bergdolt, 2017): koncept kao kulturna vrednost (Hofstede et al., 2010, House and Javidan, 2004), vrednosne razlike među nacijama (Shenkar, 2001; Kraus et al., 2016; Jiménez et al., 2017), interpretacija/vrednovanje ishoda međunarodnih aktivnosti (Garbe and Richter, 2009; Hoffmann, 2014; Hauff et al., 2015), kulturne arhetipove (Richter et al., 2016a), interkulturalnu kompetentnost pojedinaca, timova, organizacija kao *global mindset* (Lovvorn & Chen, 2011; Maznevski&d Lane, 2003), *cultural intelligence – CQ* (Earley and Ang, 2003; Ang et al., 2007). Takođe pokazuje kako je interkulturalna kompetentnost (Witte and Harden, 2011; Wiseman, 2002; Earley & Ang, 2003; Fantini, 2009; Deardorff, 2006) važna za kreiranje imidža EU i njegovo merenje. U kontekstu kreiranja imidža EU u perspektivi strategija brendiranja, Ljiljana Simić je istražila relevantne teorijske izvore (Fan, 2006; Shimp, 1993; Anholt, 1998; Jaffe & Nebenzahl, 2001) od kojih se jedino istraživački pristup Papadopulosa i Heslopa (2002) tiče strategije supranacionalnog brenda, dok se ostali bave nacijom/ državom.

U istraživanju nematerijalnog interkulturalnog kapitala EU, pozivajući se na poznate izvore (Azpiros & Maria Luisa, 2015; Bourdieu, 1986; Miliken & Martins, 1996; Byram, 1997), Ljiljana Simić izdvaja suštinski važna svojstva EU – znanja i veštine (institucionalizovani kapital), iskustva, veze, objektivizovani kapital (knjige, slike, muzičke instrumente), kritičku kulturnu i političku svest; daje postojeće definicije interkulturalnog kapitala kao „zainteresovanosti i svesne otvorenosti za

kulturnu raznolikost, društvene odnose prikladne za ceo svet, i volju za interakcije sa 'drugim'“ (Mau, Mewes & Zimmermann, 2008; Froese et al., 2013), kao „dinamike ljudskih interakcija u međunarodnom kontekstu“ (Igarashi & Saito, 2014) itd. i uvodi pojam i karakteristike *homo-interkulturalisa* – interkulturalnog pojedinca koji uviđa ono što je zajedničko različitim ljudima i spreman je da se prilagođava različitim uslovima interakcija (Klerides, 2018). Ljiljana Simić ide tragom teoretičara koji istražuju kako ljudi grade svoj identitet videvši sebe na određeni način, naročito u stranim sredinama u kojima (kada je reč o diplomatama) ono što je zajedničko se često zaboravlja (Bauman, 2004; Bauman, 2007; Baynham, 2014; Dervin, 2013, 2014, 2016; Hakanson, 1995; Helly, 2002; Soutar et al., 2007).

Kandidatkinja je istraživala i interkulturalnost u slikama o EU. Koristeći Teračinovu teoriju stereotipskih percepcija nacionalnog karaktera koje služe održavanju nacionalnog identiteta ali najčešće ne važe za karakter pojedinačnih pripadnika nacije, Ljiljana Simić pokazuje kako bi trajno i dosledno proučavanje slika EU (u socio-kulturnom istorijskom kontekstu, primenom imagoloških uvida, pojmova i modela) doprinelo interkulturalnoj komunikaciji u strukturalno-teorijskom i društveno-praktičnom smislu jer slike utiču na društvene norme i poželjne stavove i ponašanja. Pozivajući se na izvore o vizuelnoj političkoj komunikaciji i političkoj dimenziji estetike (Ankersmit 1996; Fantini 2009; Rancière 2004; Blaker 2018; Mijatović-Rogač 2011), ona postavlja pitanje o tome kako, kao politički i kulturni kolektivi EU, vizuelizujemo osećanja prema sebi i drugima?

Ljiljana Simić polazi od glavne **hipoteze** da je *interkulturalna dimenzija kulturne diplomatije* EU predstavljena na neodgovarajući način, te da nedostatak *institucionalne interkulturalne procene* može uticati na stvaranje i viđenje *imidža Evropske unije*. Autorka zaključuje da nakon više od decenije početničkih poteza na globalnom polju, EU je sada pravno zastupljena u gotovo svim zemljama sveta i redovno komunicira sa vladama, preduzećima, civilnim društvom, medijima itd. Posmatranje spoljašnjih slika tj. vrednosti i diskursa, doprinosi oblikovanju EU/ evropskog identiteta među Evropljanima. Samoretoričko predstavljanje i slika u ogledalu osnovne su komponente političkog identiteta u nastajanju, poput EU/evropskog. EU je važan donator širom sveta u oblasti razvojne pomoći. U globalnoj areni, EU vodi nekoliko procesa na multilateralnom nivou, povećavajući time svoju moć i uticaj. Njeni pristupi stoga polaze od pojma kulturne samopercepcije.

Glavna hipoteza oslonjena je na pet pomoćnih: (1) da je interkulturalna dimenzija nedovoljno predstavljena u dokumentima i strategijama kulturne politike Evropske službe za spoljno delovanje (European External Action Service – EEAS), te da trenutna situacija u glavnim institucijama EU (Parlamentu, Savetu, Komisiji) nije u korelaciji sa željenom kulturnom politikom Unije; (2) da je medijska slika (imidž) EU, iz spoljašnjih i unutrašnjih perspektiva, dvosmislena i negativno konotirana kad je reč o interkulturalnosti; (3) da medijski sadržaji koje proizvodi administracija Unije

ne nose svest o značaju interkulturalne dimenzije; (4) da je evropska raznolikost nedovoljno predstavljena u programima EUNIC-a, a onda i u njegovim mrežnim strategijama (komunikaciji sa nacionalnim centrima), praksi i rezultatima rada; i (5) da nedostaje *alat za institucionalnu interkulturalnu procenu* koji bi doprineo razvoju kulturne diplomatije EU.

Metodi istraživanja: Interdisciplinarni pristup istraživanju obuhvatio je različite metode kulturne politike, kulturne diplomatije, teorije interkulturalizma i studija kulture. Važan izvor za njenu teorijsku analizu su dokumenti i izveštaji EU vezani za kulturu (European agenda for culture in a globalising world 2007, A New European Agenda for Culture 2018), kao i drugi evropski dokumenti – Towards an EU strategy for international cultural relations, Joint Declaration of the Ministers of Culture of G7 2017, Preparatory Action for Culture in EU External Relations, Engaging the World: Towards Global Cultural Citizenship, Culture in EU External Relations 2014). U analizi uloge nacionalnih instituta za kulturu, služila se studijom KEA-e (istraženo 29 instituta iz 22 zemlje članice EU) koja pokazuje uticaj kulturne diplomatije i aktivnosti instituta za kulturu u ovom domenu.

U prikupljanju podataka kandidatkinja polazi od metoda kabinetskog istraživanja i analize dokumenata. Empirijska istraživanja obuhvataju tri studije slučaja koje kombinuju metode etnografskih posmatranja, intervju, fokus grupe, te analitičke metode komparacije i generalizacije, uočavanja zajedničkih obrazaca, te na kraju interpretativne analize (uređivačkog koncepta i narativa) odabranih video materijala nastalih u produkciji institucija EU; i interkulturalne dubinske analize (*due diligence*) uz intervju – proveravajući delotvornost praksi na koje su ukazale studije slučaja.

Terenskim longitudinalnim (2014-2019) i kabinetskim istraživanjima (2019-2022) mapirala je realnost spoljnih kulturnih odnosa EU i utvrdila mesto i ulogu interkulturalnosti u postavkama i praksama kulturne diplomatije. Od 15 delegacija EU sa kojima je profesionalno saradivala istraživala je tri putem intervju, fokus grupa i anketa (160 ispitanika). Ispitanici su bili članovi različitih multikulturnih timova EU sa kojima je radila i treninge, kao i sa EU delegacijama u Tanzaniji, Jordanu, Gabonu, Burundiju, Izraelu i Čadu (2014-2022). Tako je, putevima akcionog istraživanja (koje se svaki put prilagođavalo ispitanicima), došla do primarnih, kvalitativnih podataka sa kojima je upotpunjavala analizu zvaničnih dokumenata o radu EUNIC-a i EEAS.

Istraživanje su činile tri faze: analiza dokumenata, empirijsko istraživanje, i analiza diskursa evropskih spoljnih kulturnih odnosa u interkulturalnom kontekstu. Tokom evaluacije korišćene su tehnike kabinetskog istraživanja i polustrukturisanih intervju (od 2014. do 2018. obavljeno je 160 intervju obuhvatajući rukovodioce različitih sektora unutar delegacija (za politiku, administraciju, organizacione poslove), kao i tri EUNIC-ova klaster projekta (Tanzanija, Jordan, Gabon, Čad).

U analizi diskursa, autorka je utvrđivala veze između zvaničnih i nezvaničnih diskursa kako bi sagledala izazove izgradnji interkulturalnog imidža EU, njegovom kredibilitetu, koherentnosti i doslednosti u evropskim spoljnim kulturnim odnosima. Tokom istraživačkog procesa, putem induktivnog pristupa EUNIC mreži (kao laboratoriji interkulture saradnje) identifikovani su kritični činiooci saradnje među nacionalnim institutima za kulturu. Analiza dokumenata i postojeće literature nastojala je da uokviri i pozicionira spoljne kulturne odnose u diplomatskom kontekstu EU, a zatim su upoređivani interkulturalni aspekti uloge kulturne politike EEAS, aktivnosti Delegacija i EUNIC-ove misije, da bi na kraju, intervjuima sa diplomatama EU bili identifikovani potencijalni izazovi.

Analiza po poglavljima sa korišćenom literaturom

U **uvodnom poglavlju (str. 8-18)** definisani su istraživački problem, ciljevi istraživanja, glavna hipoteza, pet pomoćnih hipoteza i principi neophodni za razumevanje složenosti istraživačkih pitanja. U njemu kandidatkinja utvrđuje **neophodne principe: kulture i saradnje u spoljnim odnosima EU (Nye), međuzavisnosti kulture i razvoja, te mesta kulture na dnevnom redu EU (EU agenda)**. Prvi princip nosi koncepte meke moći kulture, tj. EU prakse kulturne saradnje koja artikuliše narativ EU tj. evropejstva, i koncepte vezane za realizaciju spoljne strategije kulture EU: stvaranje EUNIC-a, mapiranje spoljnih kulturnih politika država članica EU, te definisanja pilot projekata koji se implementiraju u svakoj državi članici, kao i zajedničkih aktivnosti EEAS (Evropske službe za spoljno delovanje) i Glavnog direktorata za obrazovanje i kulturu čiji je rad važan za spoljne odnose.

Drugo poglavlje doktorske disertacije, „Metodologija“ (str. 19-37), bavi se izazovima u pogledu kredibiliteta i nepristrasnosti istraživača, organizovanjem (planiranjem) istraživačkog rada, istraživačkim metodama, stranama zainteresovanim za nalaze ovog istraživačkog rada (stejholderima), načinima prikupljanja podataka i strukturisanja intervjua, izazovima tokom istraživačkog procesa, a posebno etičkim pitanjima. Svoj pristup kandidatkinja zasniva na svom dvadesetopetogodišnjem radnom iskustvu koje je sticala u evropskim organizacijama, te istraživačkim radom od 2013. Intenzivna iskustva iz međunarodnih projekata EU u kojima je bila instruktor za kros-kulturnu komunikaciju, kulturnu diplomatiju i informisanje, formirala su interpretativni okvir i pristup ovom istraživanju. Kako su neki od ispitanika nužno bile kolege, izazov je bio kako objektivno pristupiti i neutralisati lične utiske. Kandidatkinja je primenila strategiju transparentnosti naznačujući moguću pristrasnost u uzorkovanju sagovornika i izboru literature. Kritički je preispitala metode, dokumentovala sve faze istraživanja, a analizu podataka zasnivala na različitim perspektivama i njihovim brojnim ukrštanjima.

U **trećem poglavlju, „Pregled literature“ (str. 38-58)**, kandidatkinja mapira široko multi-disciplinarno teorijsko polje svog istraživačkog rada i diskutovala ključne pojmove – kulturnu

diplomaciju, meku moć, spoljne kulturne odnose EU, kulturne odnose i kros-kulturni menadžment, brend „EU“, merenje interkulturalnih kompetencija, interkulturni kapital EU, *homo-interculturalis*, interkulturalnost u slikama EU i evropski identitet. U daljem radu, taj pojamovni okvir je interpretirala iz ugla kulturne politike, a posebno spoljne kulturne politike, jer je on složeniji od perspektiva studija kulture (koje izbegavaju prakse instrumentalizacije kroz javne kulturne politike). Ovo poglavlje završava se izdvajanjem ključnih tema istraživanja i rasprava o evropskom identitetu koji kandidatkinja smatra mogućim i potrebnim delom modernog evropskog iskustva.

U četvrtom poglavlju „Obrazloženje spoljnih kulturnih odnosa“ (str. 59-95) Ljiljana Simić, shodno glavnoj hipotezi ovog rada, istražuje prisustvo interkulturene dimenzije u razvoju evropskih spoljnih kulturnih odnosa, u nacionalnim institutima za kulturu kao akterima spoljne kulturne politike, u modelima odlučivanja o evropskoj spoljnoj kulturnoj politici, konstrukcijama narativa o EU (EU kao čuvar mira, kao demokratizator, EU kao dobro susedstvo, EU kao donosilac bezbednosti, i blagostanja), motu „Ujedinjeni u raznolikosti“, narativima dekolonizacije u kulturnim odnosima, narativu evropskog interkulturnog državljanstva i odgovarajućem narativu menadžmenta kulture i umetnosti, te kako se oni prenose na spoljne kulturne odnose tj. kulturnu diplomaciju.

Peto poglavlje, „Kulturna diplomatija EU“ (str. 96-189), ide u prilog dokazivanju značaja interkulturene dimenzije za stvaranje imidža EU. Autorka tvrdi da kada je reč o interkulturalnosti, medijska slika EU je i iz eksterne i interne perspektive dvosmislena i često negativno konotirana (kroz pop kulturu, TV serije, sadržaje društvenih medija). U ovom poglavlju reč je o brendiranju meke moći i povezivanju strategija brendiranja i kulturne diplomatije. Ljiljana Simić nalazi da je upotreba teme raznolikosti u spoljnim kulturnim odnosima EU primer Holtovog „kulturnog brendiranja“, strategije koja generiše vrednost identiteta kroz umetnost stvaranja mita. „Da bi mit generisao vrednost identiteta, on mora direktno da se bavi aktuelnim društvenim izazovima (...) da daje smisao i ponudi odgovore na društvene tenzije unutar države“. Autorka dalje interpretira pojmove *brendiranje nacije* i *meka moć* – zato što je spoljna politika EU do nedavno naglašavala dimenzije tvrde moći (institucionalnu infrastrukturu, vojnu snagu), a ne meke moći (vizije, težnje, poglede na svet, principe, norme i uverenja) što danas više odgovara promenjenim odnosima EU sa svetom.

Šesto, analitičko poglavlje, „Procena interkulturene senzitivnosti i interkulturalnosti institucija EU: EU CQ stav“ (str. 190-213) bavi se interkulturnom senzitivnošću (cultural intelligence – CQ) kao presudnom za kvalitet interkulturnih interakcija od kojih zavisi stepen društvene promene. Ljiljanu Simić posebno interesuje CQ svih institucija EU koje u partnerstvu primenjuju strategiju spoljnih kulturnih odnosa EU. Već definisane i modifikovane okvire i modele za razvoj CQ tj. interkulturalnih kompetencija autorka primenjuje na delegacije EU, te tako dolazi do poželjne strateške orijentacije delegacija i ogranaka EUNIC-a, njihove organizacione strukture i

kulture – fleksibilne i delotvorne u različitim kulturnim sredinama. Izdvaja kriterijume za procenu kvaliteta kulturnih programa delegacija: perspektiva javnog interesa i društvenog razvoja; novi sadržaji i metode rada sa publikom; nove usluge; upotreba različitih medija; stepen korišćenja novih prostora; stepen prihvaćenosti novih metoda rada. Uviđa da bi za dobru institucionalnu procenu bilo važno da se usklade model funkcionisanja delegacija EU sa kulturnopolitičkim okvirom koji bi definisali EEAS i lokalni partneri, i EEAS programski sadržaji unutar prioriteta EUNIC-ove kulturne politike, uz prepoznavanje novih potreba i zahteva. Stoga predlaže kriterijume za procenu rezultata međunarodne saradnje u programskom i organizacionom smislu: iniciranje međunarodnih projekata, učešće u programima i projektima međunarodnih organizacija, korišćenje makroregionalnih resursa zarad boljeg pozicioniranja EUNIC-a i uključivanja učesnika iz regiona u projekte i aktivnosti.

Sedmo poglavlje, “Raznolikost u Evropskoj komisiji” (str. 214-226), daje pregled shvatanja i razumevanja pojma kulturnog diverziteta od devedesetih godina do danas, te pregled politika i njima odgovarajućih dokumenata kroz normativnu analizu.

Osmo poglavlje, “Zaključci i preporuke” (str. 227-248), donosi opšti zaključak da u politici reprezentacije EU postoji potreba za sistematičnijim planiranjem interkulturalne dimenzije koje bi moglo da doprinese interkulturalnom imidžu EU. Kao strane koje bi trebalo da budu zainteresovane za procese i nalaze ovog istraživanja, Ljiljana Simić navodi upravu EU u Briselu, delegacije EU širom sveta, EUNIC mrežu, ali i sve one koji rade u javnim upravama. **Preporuke** proistekle iz ovog istraživanja odnose se na koherentnu i stratešku upotrebu interkulturalne komunikacije koja generiše interkulturalni kapital. Grupisane su kao preporuke administraciji EU, državama članicama EU i stvaraocima javnih politika uopšte.

Naučni doprinos disertacije. Razmatrajući vezu između unutrašnje i spoljne kulturne politike Evropske unije (EU) sa interkulturalnog stanovišta, Ljiljana Simić ostvarila je naučni doprinos svojim istraživanjem u nekoliko aspekata. Povezivanjem teorijskih stanovišta interkulturalnosti, kandidatkinja je opravdala postavljenu pretpostavku o strateškoj važnosti interkulturalnog pristupa u oblikovanju spoljnih kulturnih odnosa, jačanju interkulturalnog kapitala i imidža EU.

Analize Ljiljane Simić unose nove ideje u kulturnu diplomatiju, institucionalne i kulturne politike, kao i u oblikovanje kompetencija CQ (kulturne senzitivnosti) zaposlenih u javnim službama. Ono je donelo novi pogled na interkulturalnu diplomatsku efikasnost i njenu usklađenost sa političkim instrumentima (transparentni i participativni načini saradnje). Autorka pokazuje kako koherentna i strateška upotreba interkulturalne komunikacije postaje preduslov za podizanje socijalne, političke i kulturne svesti građana EU, a istovremeno razvija nove trendove dvostrukog prilaza međunarodnoj kulturnoj politici – zasnovanog na prihvatanju realnosti i stavova o multikulturalnom karakteru EU.

Na nivou kreiranja politike, rad daje indikacije iz *bottom-up* perspektive: razjašnjava specifičnosti interakcija vladinih i nevladinih stejkholdera u sektoru kulture, „evropski pristup“; uobličava teorijske koncepte kulturne diplomatije i kulturnih odnosa, i razlikuje ključne principe i karakteristike brojnih pristupa spoljnom kulturnom delovanju EU. Stoga su važni rezultati ovog rada:

1. Sagledavanje interkulturalne politike u evropskim institucijama sa specifičnom praksom – testiranje postojećih modela sa isticanjem njihove interkulturalne dimenzije;
2. uspostavljanje instrumenata za interkulturalne doprinose;
3. uvođenje nove grupe parametara i indikatora za stvaranje/proveru interkulturalnog imidža.

Postignuća vezana za primenjene ciljeve istraživanja, odnose se na razvoj institucionalne senzitivnosti za raznolikost međunarodnih organizacija. Predložena interkulturalna dijagnostika institucija EU i načini razvijanja svesti o različitosti mogu da podstaknu kulturni sektor i šire da počne da meri i procenjuje svoju interkulturalnu kompetentnost i njen potencijalni razvoj.

Dokazujući posebne hipoteze, Ljiljana Simić je došla do rezultata koji ukazuju na to da nema EU identiteta bez interkulturalnosti i obrnuto. Ona pokazuje da bi spoljna politika EU trebalo da ima praktičan pristup projektovanju interkulturalnog imidža EU tj. alate za interkulturalnu procenu kako svog osoblja u diplomatskim predstavništvima, tako i u nacionalnim institutima za kulturu čije politike moraju biti jasno usklađene sa vrednostima EU omogućujući odgovarajuće kulturnodiplomatske aktivnosti. Trenutna svest i praksa interkulturalizma u institucijama nepovezana je sa profilom i praksama delegacija EU. Iako oni, kao i zemlje članice, prepoznaju kulturu kao činioca spoljnih odnosa EU, interkulturalna institucionalna svest je u fazi ranog razvoja.

Zaključak Komisije. Naučni doprinos Ljiljane Simić jesu odgovori na pitanja odnosa između spoljne politike EU i njenog interkulturalnog identiteta. Problematizacijom institucionalnih okvira, ona je otvorila mnoga pitanja o ulozi i dometima kulturne diplomatije. Preporuke proistekle iz ovog istraživačkog rada važne su ne samo za istraživače, već i za stvaraoce javnih politika EU i kulturne aktere od kojih se očekuje da razvijaju međunarodna saradnju, a posebno obrazovne aktere u ovom polju (Akademija za kulturnu diplomatiju kao laboratorija za razvoj novih diplomatskih strategija).

Doktorska disertacija Ljiljane Simić ***Interkulturalnost i kulturna diplomatija Evropske Unije: Institucionalna interkulturalna procena***, donosi potpuno novi aspekt u izučavanje inostranih kulturnih politika i kulturne diplomatije: u središtu je nadnacionalni javni sektor i njegove institucije posmatrane iz ugla interkulturalnosti i sinergijske izgradnje imidža EU, sa stanovišta funkcionalnosti međuinstitucionalne saradnje i zajedničkog delovanja. Ti aspekti su istraživani višestruko, interdisciplinarno i putem primene participativnih metodoloških pristupa, ostvarujući originalne

rezultate u domenu kulturne diplomatije, tj. kulturne politike u međunarodnoj saradnji te u domenu menadžmenta u kulturi (uključujući i brojna pitanja upravljanja međunarodnim organizacijama).

Tako je ova disertacija povezala teorije interkulturalnosti sa praksama kulturne diplomatije EU i uvela model procene institucionalne interkulturalne svesti koji, kao strateški pristup interkulturalizmu, značajno može unaprediti rad administracije EU, stvaraoca kulturnih politika i kulturnih menadžera u međunarodnim odnosima. Tokom desetogodišnjeg longitudinalnog istraživanja Ljiljana Simić uočava različite pristupe kulturnoj diplomatiji, pokazujući kako svi ti pristupi mogu, svaki na svoj način, da omoguće međusobno razumevanje, više poverenja i jednakosti. Pokazala je kako bi buduća strategija mogla da osnaži delovanje EU širom sveta oslanjajući se na potencijal meke moći kulture. Konačno, kandidatkinja je pokazala kako kulturna dimenzija, posebno delegacije EU i EUNIC, može doprineti stvaranju interkulturalnog imidža EU. Prateći razvoj spoljne i kulturne politike i njihovih ukrštanja (kroz projekte), kandidatkinja doprinosi kako definisanju novih teorijskih pristupa tako i buduće strategije razvoja kulturnih odnosa EU sa ostatkom sveta.

Na osnovu svega izrečenog, predlažemo Naučnom veću, Nastavno-umetničkom veću FDU i Senatu Univerziteta umetnosti da prihvati referat i donese odluku o pokretanju procedure za javnu odbranu.

U Beogradu, 13. 04. 2023.

Članice komisije:

dr Milena Dragičević Šešić, prof. emerita, mentorka

dr Mirjana Nikolić, red. prof. FDU

dr Ljiljana Rogač Mijatović, vanr. prof. FDU

dr Aleksandra Kolaković, viša naučna saradnica u Institutu za političke studije

dr Nina Mihaljinac, docent FDU